

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СУДДІВСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ на 2021-2025 роки

Загальні положення

Стратегія розвитку освіти суддівської освіти в Україні на 2021-2025 роки (далі – Стратегія) визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямовано діяльність Національної школи суддів України.

Розроблення Стратегії зумовлено необхідністю адаптації до змін, що відбуваються в сучасному глобалізованому світі, та спрямованістю на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових соціокультурних умовах.

Національна стратегія конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Концепцією національних стандартів суддівської освіти.

Сучасний стан розвитку суддівської освіти

В Україні забезпечено правове регулювання питань функціонування системи суддівської освіти, а також права судді підвищувати свій професійний рівень та проходити із цією метою відповідну підготовку (та обов'язку судді систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду.

Національна школа суддів України як єдина державна установа із спеціальним статусом у системі правосуддя, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя та здійснює науково-дослідну діяльність, послідовно реалізує основні завдання, визначені статтею 105 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та з цією метою здійснює:

- 1) спеціальну підготовку кандидатів на посаду судді;
- 2) підготовку суддів, у тому числі обраних на адміністративні посади в судах;
- 3) періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації;
- 4) проведення курсів навчання, визначених кваліфікаційним або дисциплінарним органом, для підвищення кваліфікації суддів, які тимчасово відсторонені від здійснення правосуддя;
- 5) підготовку працівників апаратів судів та підвищення рівня їхньої кваліфікації;

- б) проведення наукових досліджень із питань удосконалення судового устрою, статусу суддів і судочинства;
- 7) вивчення міжнародного досвіду організації та діяльності судів;
- 8) науково-методичне забезпечення діяльності судів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя

Від створення і початку діяльності до сьогодні суддівська освіта пройшла шлях докорінної модернізації.

Розроблена у 2014 та впроваджена протягом шести років Концепція національних стандартів суддівської освіти, яка закріпила основні вимоги до змісту та організації проведення навчальних заходів для суддів і кандидатів на посаду судді у НШСУ та реалізація Стратегії розвитку Національної школи суддів України на 2016-2020 роки сприяли досягненню поставлених цілей і завдань щодо підвищення професійного рівня розвитку суддів та інституційного розвитку установи.

Підготовка суддів та кандидатів на посаду судді здійснюється за єдиними вимогами із залученням суддів усіх інстанцій та юрисдикцій, є системною, всебічною та практично орієнтованою, заснованою на інноваційних методологічних підходах з урахуванням трьох вимірів – знань, умінь та навичок, ставлення та цінностей. Процес підготовки суддів спрямовано на досягнення безперервності в навчанні, максимальне врахування освітніх потреб і прагнень суддівського корпусу та впровадження освітніх інновацій. За останні роки значно розширено каталог тренінгів для суддів, їх тематика постійно оновлюється.

Підготовку висококваліфікованих суддівських кадрів спрямовано на верховенство права під час здійснення правосуддя, забезпечення єдності судової практики та узгодженості з рішеннями ЄСПЛ. У грудні 2019 року міжнародною регіональною конференцією високого рівня було розроблено та затверджено Київські рекомендації про зміст та методологію суддівської освіти з питань застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практики Європейського суду з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини.

У 2017-2018 роках НШСУ провела спеціальну підготовку (початкова суддівська освіта) – 665 кандидатів на посаду судді. Навчання майбутніх кандидатів проведено відповідно до інноваційної навчальної програми, яку розроблено з урахуванням кращого світового досвіду, та метою якої було формування в кандидатів на посаду судді практичних навичок та вмінь у застосуванні закону і веденні судового засідання, зміцненні рівня їх теоретичних знань у прикладному аспекті.

Навчання майбутніх суддів відбувалося у форматі тренінгів із використанням інтерактивних методів навчання та поєднувалося із стажуванням у судах й ознайомчими візитами до органів прокуратури та органів досудового розслідування, адвокатських об'єднань.

У систему спецпідготовки вперше впроваджено інститут наставництва (коучингу). Кожен майбутній суддя мав індивідуального суддю-наставника

(коуча), який ділився досвідом, «секретами» професії, допомагав оволодіти практичними навичками діяльності судді, планував, організовував і контролював проходження стажування.

В освітню доктрину НШСУ також увійшли два орієнтаційні навчальні курси для переможців конкурсу на заняття вакантних посад суддів Верховного Суду у 2017 та 2019 роках, вказані навчальні курси були спрямовані на надання знань та вироблення навичок для належного виконання повноважень суддів касаційної інстанції, мали на меті допомогти суддям усвідомити суттєво нову роль судді найвищої установи та касаційної інстанції в цілому, закладену судовою реформою.

У 2019 році орієнтаційний навчальний курс був проведений також для новопризначених суддів Вищого антикорупційного суду. Курс спрямований на зміцнення компетентностей суддів щодо питань боротьби з корупцією, законів, процедур і кращих міжнародних практик, розвиток навичок управління розглядом складних справ, колегіальної роботи, удосконалення спроможності не піддаватися політичному та іншому тиску.

За 2016-2020 роки зросла динаміка підготовки працівників апаратів судів. Останнє відбулося за рахунок збільшення інтенсивності проведення навчальних заходів, запровадження нових актуальних тем (управління персоналом, комунікація, функціонування єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи тощо).

Суттєвого розвитку набули дистанційні форми суддівської освіти. Окрім очних тренінгів, навчальний процес відбувається із застосуванням платформи дистанційного навчання, на якій розміщено каталог електронних навчальних курсів.

Розроблено та впроваджено в освітній процес суддів та кандидатів на посаду судді нові альтернативні форми навчання: інтерактивні лекції, семінари-практикуми, навчальні відеоролики, відеолекції та відеоконференції, вебінари.

З метою посилення викладацької спроможності в НШСУ сформовано команду суддів-тренерів (викладачів) очних та дистанційних навчальних курсів та підвищено якість викладання, готується їх резерв.

З метою активного сприяння процесу кваліфікаційного оцінювання суддів та проведення конкурсів на заміщення вакантних посад створено та інституціоналізовано структурний підрозділ «Тестологічний центр», який забезпечив підготовку більше 35 тисяч тестових питань для складення анонімного письмового тестування та сотень практичних завдань.

Водночас сучасні реалії, розвиток законодавства та національної судової практики, адаптація кращих європейських стандартів та освітні запити і потреби суддівського корпусу передбачають необхідність подальшого удосконалення суддівської освіти.

На сьогодні ключовим завданням є розширення тематики та варіативності форм навчальних продуктів, гнучкості та динамізму у їх використанні, вироблення навичок навчання та викладання в дистанційному

режимі та форматі онлайн, удосконалення тренінгових та альтернативних форм та методів навчання суддів, зокрема щодо права суддів обрати тренінг залежно від своїх потреб, на основі вже існуючого досвіду та з врахуванням тенденцій і темпів розвитку освітніх інновацій, процесів глобалізації та розвитку інформаційного суспільства.

Основні проблеми та виклики

Розбудова системи суддівської освіти в сучасних умовах вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, серед яких найбільш актуальними є:

- незавершеність судової реформи;
- кадровий дефіцит у судах першої та апеляційної інстанцій, як наслідок – надмірне навантаження на чинних суддів;
- низька суспільна довіра до правосуддя;
- недостатній рівень правової культури;
- проблеми незалежності та неупередженості в діяльності суддів;
- надмірна заформалізованість процесуального законодавства;
- проблеми доступу до правосуддя та виконання судових рішень;
- повільне здійснення інформатизації в системі судоустрою.

Мета, стратегічні напрямки/цілі та основні завдання Стратегії

Метою Стратегії є удосконалення стандартів та якості суддівської освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та забезпечення професійного та особистісного розвитку судді з урахуванням індивідуальних потреб.

Якісна суддівська освіта є необхідною умовою здійснення правосуддя на засадах верховенства права, забезпечення кожному права на справедливий суд, гарантованого Конституцією і законами України, та міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Сучасна суддівська освіта є запорукою демократичного розвитку суспільства і правової держави, відновлення високочислової ролі суду.

Модернізація і розвиток суддівської освіти повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на процеси, що відбуваються в Україні та світі.

Стратегія розвитку суддівської освіти повинна адекватно відповідати сучасним суспільним викликам, а також інтеграційним і глобалізаційним процесам, забезпечувати належну підготовку суддів для підтримання і підвищення їх кваліфікації (знань, умінь і навичок) залежно від досвіду роботи суддів, рівня і спеціалізації суду, а також з урахуванням їхніх індивідуальних потреб.

Стратегічними напрямками розвитку суддівської освіти повинні стати:

- інституційний розвиток Національної школи суддів України;
- розвиток Національних стандартів суддівської освіти;
- реформування початкової суддівської освіти (спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді);
  - використання новітніх форм і методів навчання в суддівській освіті;
  - запровадження інституту наставництва для новопризначених суддів;
  - розробка комплексної навчальної програми для працівників Служби судової охорони (ССО).

Основні напрями реалізації Стратегії

1. Інституційний розвиток Національної школи суддів України

Комплексне зміцнення потенціалу Національної школи суддів України передбачає:

- вивчення та впровадження досвіду суддівської шкіл країн ЄС та Північної Америки в навчанні суддів та кандидатів на посаду судді;
- імплементацію міжнародних правових стандартів підготовки суддів;
- подальший розвиток наукової та науково-методичної складової в суддівській освіті;
- переформатування освітньої доктрини на задоволення індивідуальних потреб суддів;
- забезпечення створення умов для розвитку сучасних засобів навчання (науково-методичних, електронних, технічних, інформаційно-комунікаційних тощо), електронізація освітнього процесу;
- поглиблення міжнародної співпраці, зокрема щодо впровадження кращого іноземного досвіду врахування комплексного інтегративного підходу в навчальних курсах для суддів та кандидатів на посаду судді.

2. Розвиток Національних стандартів суддівської освіти

Удосконалення Національних стандартів суддівської освіти передбачає:

- постійне оновлення змісту суддівської освіти на основі компетентнісного підходу залежно від досвіду роботи суддів, рівня і спеціалізації суду, а також з врахуванням їхніх індивідуальних потреб;
- врахування при розробці та викладанні навчальних курсів трьох вимірів (знання, уміння та навички, цінності та ставлення), зокрема, підвищення ваги ціннісної складової та врахування соціального контексту здійснення правосуддя;
- забезпечення інноваційності суддівської освіти;

- упровадження систем моніторингу якості суддівської освіти та удосконалення системи регулярного оцінювання суддів за підсумками підготовки;
- зміцнення науково-методичного забезпечення навчального процесу та розвиток психологічної складової у підготовці суддів та кандидатів на посаду судді;
- удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації тренерів (викладачів).

3. Реформування початкової суддівської освіти (спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді)

Реформування початкової суддівської освіти (спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді) передбачає:

- оновлення Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді;
- удосконалення нормативно-правового регулювання спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді;
- розширення можливостей стажування кандидатів на посаду судді в установах-партнерах;
- імплементацію в суддівську освіту навчальних модулів із вивчення іноземних мов (англійської, французької, німецької), поновлення та поглиблення відповідних знань;
- розширення засобів і форм спеціальної підготовки на основі використання кращого іноземного досвіду.

4. Використання новітніх форм і методів навчання

Використання новітніх форм і методів навчання передбачає:

- розширення варіативності тематики навчальних продуктів, включно із запровадженням міждисциплінарних та міжвідомчих практик навчання (судді, прокурори, адвокати, помічники тощо);
  - упровадження нових форм навчання;
  - розвиток дистанційного навчання;
  - заохочення та більш широке використання навчальних заходів у режимі реального часу (онлайн), уключаючи запровадження змішаного навчання (поєднання очної та дистанційної форм);
    - створення онлайн каталогу доступних навчальних курсів та створення можливості для їх обрання;
    - розробку стандартизованих вимог та методичних рекомендацій для проведення онлайн тренінгів та семінарів;
    - розробку індивідуальних модульних навчальних програм залежно від конкретних потреб;

- використання нових форм підготовки (індивідуальних чи групових зустрічей із потерпілими за сплином певного часу, залученість у програми ресоціалізації, спільні проєкти та програми з «дружніми до правосуддя» інституціями тощо);
- розробку навчальних курсів з урахуванням комплексного інтегративного підходу, що передбачає визнання травматичного та іншого впливу насильства на жертв, правопорушників, сім'ї, залучених осіб та інституцій, а також громади.

5. Запровадження інституту наставництва для новопризначених суддів

Запровадження інституту наставництва для новопризначених суддів передбачає:

- законодавче унормування механізму наставництва, що має регулювати зміст, методику та організацію наставництва в судах;
- розробку методичних рекомендацій для відбору суддів-наставників;
- підготовку суддів-наставників в НШСУ, включно з розробкою методичних та навчальних матеріалів проведення такої підготовки;
- оптимізацію навантаження для суддів-наставників.

6. Розробка комплексної навчальної програми для працівників Служби судової охорони (ССО)

Розробка комплексної навчальної програми для працівників Служби судової охорони (ССО) передбачає:

- визначення навчальних потреб працівників Служби судової охорони;
- впровадження локального регулювання змісту та організації підготовки працівників Служби судової охорони;
- розробку навчальних курсів для працівників Служби судової охорони;
- підготовку тренерів (викладачів) для працівників Служби судової охорони.